

Novel·la Pere Guixà

La 'demonocràcia' de Gogol

El misteri de la narrativa russa és insoluble. Historiadors de la literatura es pregunten com va ser que, d'una narrativa que fins a les acaballes del segle XVIII era bàsicament oral i de traduccions i de textos litúrgics, en sortissin al segle XIX cinc o sis autors universals. Entre aquests autors, el més misteriós, i també el més festós i insòlit, és Gogol (1809-1852).

Els seus contes de Petersburg (molt millors que les irregulars narracions ucraïneses d'aplecs com *Mirgorod*) configuren un món peculiar, però és a *Les ànimes mortes* on aquest món s'enfila a cotes altes. El mateix títol dona la mesura de la crueltat i l'absurd de la peripècia de Txítxikov, individu que té un pla magistral: la compravenda de serfs (anomenats *ànimes*, en rus), encara que siguin morts, ja que els seus senyors, fins que no es feia un altre cens de població, havien de continuar pagant a l'Estat per ells. I Txítxikov, vet aquí l'engany, compra aquestes *ànimes* als senyors amb el propòsit que l'Estat, un cop Txítxikov demostrï que té molts

mujijs al seu servei, li concedeixi terres.

La novel·la és el recorregut d'aquest personatge per una capital de província visitant els propietaris. Grotescament, amb traços expressionistes, Txítxikov troba el gasiu i prògnat Pluixkin, la puritana i pragmàtica Korobotxka, el perdonavides Nozdriov, i que també és un estafador, però no tan gracios i dotat d'entregent com Txítxikov... la demonocràcia de Gogol és inacabable, i passa lleugera i amplificada per diàlegs vivaços i descripcions que sovint tenen un acuitat moral subtil o un lirisme de doble fons. Quan ho vol, Gogol és tan versemblant com un Txekhov, i tot seguit, el diàleg més quotidià, aquell que potser passa en una taverna, pot fixar-se en un toll de cervesa, ple de mosques que hi van, i que el deliri es magnifiqui cap a la humorada i el símbol.

Volia calcar Dant

És ben sabut que Gogol volia calcar *l'Infern*, el *Purgatori* i el *Paradís* de Dant. Només va escriure el primer, el paradís no existeix i la ver-

sió del purgatori la va cremar dos cops, tot i que ens n'han quedat alguns capítols (que solen trobar-se en totes les traduccions i també en la present). Aquesta divisió dantesca la va ordinar Gogol en els últims anys de la seva vida, quan el fervor místic el va escometre. De ben segur que en el gest de llançar els papers al foc hi havia el triomf de les raons literàries per sobre del desig humà de redimir la seva obra, d'una severitat inapel·lable. Alguns passatges de la segona part tenen molta gràcia: Txítxikov encara s'entrevista amb alguns altres senyors feudals i té problemes amb la policia, i sembla indubtable que Gogol volia portar la seva novel·la a un lloc més tranquil·litzador, ja que comencem a trobar-hi persones amb virtuts. És recomanable llegir d'entrada només la primera part.

Hi ha hagut moltes interpretacions d'aquesta novel·la: Nabokov parlava d'una obra autònoma, pròpia d'una ment irracional i substantiva que veia símbols per tot arreu, i hi afegia que l'artefacte de Gogol podia passar a qualsevol lloc del món. A l'altra banda, hi ha els

qui hi veuen el retrat àcid de la Rússia tsarista preindustrial i l'avís que un estat de domini de l'home cap a l'home és terreny desbrossat per a l'arribisme i la corrupció.

Anuncia obres posteriors

Les ànimes mortes, novel·la picaresca, esperpèntica, hilarant, a mig camí entre el verisme i la fantasmagoria, formalment clàssica, és una d'aquelles obres del segle XIX que anuncien temes posteriors, com ara l'absurd vital i la separació entre l'individu i el poder. *L'home de la multitud*, de Poe, o *Bartleby, l'escriptor*, de Melville, en serien altres exemples.

Aquesta novel·la traduïda al català per primer cop el 1984 per Josep M. Güell (mort l'any passat, gran traductor de Dostoievski, Bulgakov, Gorki, Gontxarov, Pasternak, Radixtxev...), i ara s'ha revisat. *Les ànimes mortes* és la segona referència en català del segell Marbot, després de *Pares i fills*, de Turguenev, clàssic del qual no teníem traducció des del 1929. A la tardor, Marbot publicarà un clàssic més recent: *Lanark*, d'Alasdair Gray. *

Poesia Jordi Llavina

Poesia i nervi

“El nervi que ressegueix la fonda raó de les coses”, aquest nervi vertebral que apareix en un dels versos d'*Horres tangents*, o en una de les ratlles, si es vol –per tal com es tracta d'un llibre de poemes en prosa–, esdevé del tot central en parlar de la poesia de Miquel-Lluís Muntané; una poesia que, en paraules del prologuista, Francesc Parcerisas, respon a l'“operació de saber mirar”. Al meu entendre, el fruit del poema no s'obté després de fixar l'atenció en una cosa, sinó que apareix, d'entrada, sense que ens n'adonem, sense ser-ne gaire conscients, amagat com està en els marges de la vida, formiguejant com se'ns revela en les horres tangents.

Aquest és un llibre, primer de tot, molt ben escrit. Això s'hauria de do-

nar sempre per descomptat, però malauradament no és pas així. Muntané sap, en efecte, mirar, però també sap escriure, construir textos bells, que ens interpel·len, que ens conviden a reflexionar sobre les imatges recreades o sobre les idees elaborades. La mirada del poeta re-

Muntané sap mirar i construir textos bells, que ens interpel·len

gistra l'esclat del món: “Vetllàvem amb dits sol·lícits la flor de l'ametller que despuntava amb prou feines, desafiadora de torbs i de gebrades”, i es mostra especialment atenta a allò petit que, tanmateix, revelador com és, enclou el món: “Teníem per única comesa menar l'esquif que imaginàvem galió a través de l'estany que suposàvem oceà.”

En el magnífic *Pruïja del cuiner*, posem per cas, “la pell d'un camembert retallada a consciència per l'acer implacable” o “el reflex de color de cirera d'una gota de vi en el cristall d'una copa” ens alerten de la vida que ha albergat un restaurant fins fa ben poc. La precisió governa els exercicis d'estil de Muntané. El poeta intueix que la idea de l'aigua, de tota l'aigua del món, és continguda en “una gota que cavalca sobre la

tija nova d'un baladre”. En *Ritual del fred*, ens proposa una delicada pintura d'interior: la cuina “comença a espargir els indicis del brou”, i ve de gust sentir-se segur dins la fortalesa de la llar, “fer d'una flassada el niu de la puput, d'una estufa el centre del sistema solar, i d'un baldó la frontera amb el món. La felicitat, si és, ha de ser això”. Una frontera, val a dir-ho, a la qual Muntané ja havia dedicat algun poema d'un llibre anterior, i que també en aquest es fa present en més d'una prosa (*Terra de frontera*). Una passera, un guaret pedregós, aquelles eines que “són totes al seu lloc, a punt de servir la voluntat agosarada que es decideixi a prendre-les”... És el millor llibre d'un poeta estricte, subtil, que es pren molt seriosament la seva vocació, el seu ofici, la seva passió. *

Història

“Qui és aquest Cerverí?”

Antònia Carré

“Qui és aquest Cerverí?”, fa un dels versos del trobador català més important, contemporani de Ramon Llull i documentat a la cort reial des del 1267 fins al 1285, que va servir de model a generacions posteriors de poetes i que ha estat citat per novel·listes com Joanot Martorell. La pregunta va despistar algun filòleg del segle passat, encara que, fet i fet, va ser el mateix Guillem de Cervera qui va provocar-la, ja que va crear el seu personatge de ficció, amb el nom artístic de Cerverí de Girona, i el va dotar d'una biografia que va anar deixant les seves empremses en els seus poemes. Ja fa molts anys, però, que l'error de Joan Coromines en voler argumentar que Guillem de Cervera i Cerverí de Girona eren dues persones diferents va passar a la història, des dels temps en què Martí de Riquer no es va creure la hipòtesi.

“Qui és aquest Cerverí?” Ara en sabem moltes més coses. Sabem que tenia formació escolar, encara que desconeguem on l'havia adquirida, sabem que va entrar al servei dels Cardona com a trobador perquè eren els seus senyors naturals i que després, aconseguida una certa fama, va ingressar a la cort reial, primer al servei de Pere quan era infant i regnava el seu pare, Jaume I, i després quan va ser rei (1276-1285). Sabem que es poden establir etapes en la seva producció poètica, que participa en les polèmiques intel·lectuals del seu temps i en les tensions polítiques de l'entorn de Pere el Gran, que està atent a les noves tendències vingudes de França sobretot.

Vet aquí un estudi impecable. Ben documentat, ben fonamentat, ben argumentat, ben explicat, se sosté damunt de dos pilars ben sòlids: Cerverí de Girona i la cort de Pere el Gran. El Cerverí que emergeix d'aquest volum és un trobador que actua sempre amb consciència de ser-ho, un trobador professional que construeix una obra rica en recursos estilístics i que és destre en gran diversitat de gèneres, un trobador que assoleix fama de moralista i de savi, que posa la seva ploma al servei dels seus mecenes, que exhibeix també amb orgull la seva condició d'enamorat. “Mai no va néixer de mare un enamorat més perfecte que jo” diu a la *Desirança*, en uns versos que recorden els d'Ausiàs March, amb qui Cerverí també es pot comparar per les extraordinàries dimensions del seu corpus, uns 120 poemes.

A partir de l'anàlisi global de l'obra de Cerverí, Miriam Cabré ens introdueix a la cort de Pere el Gran, entesa no com un lloc físic, sinó com un entorn cultural i polític, format per un seguici d'unes dues-centes persones que es desplacen sempre amb el monarca. A la casa del rei és on s'afavoreix la cultura, es potencien autors i s'instauen modes. Com a bon propagandista del seu mecenes, Cerverí transmet una imatge apologètica del rei Pere: en els seus poemes hi apareix com l'encarnació de les virtuts cortesanes, del bon governant i del guerrer valent, imatge que és la que recull també Bernat Desclot (que el compara amb Alexandre de Macedònia) i la que apareix més tard al *Curial e Güelfa*.

Miriam Cabré ens parla d'un trobador, d'un context cultural ampli (la comparació de l'obra de Cerverí amb la de Giraut Riquier o la de Rutebeuf dona profunditat a l'anàlisi), d'un monarca i d'una cort. Vet aquí la raó per la qual el llibre pot interessar un públic ampli, més enllà dels límits de vegades estrets de la filologia. *

Les ànimes mortes

Autor:
Nikolai V. Gogol
Traducció:
Josep M. Güell
Editorial: **Marbot**
Barcelona, 2012
Pàgines: **459**
Preu: **28 euros**

Un retrat d'època del novel·lista i narrador rus Nikolai V. Gogol

ARXIU

Cerverí de Girona: un trobador al servei de Pere el Gran

Autora:
Miriam Cabré
Editorial:
Universitat de Barcelona i Universitat de les Illes Balears, 2011
Pàgines: **422**
Preu: **25 euros**

Hores tangents

Autor: **Miquel-Lluís Muntané**
Editorial: **Emboscall**
Tordera, 2012
Pàgines: **61**
Preu: **8 euros**

Imatge del sistema nerviós que es va poder veure en una exposició a Cosmocaixa de Barcelona dedicada als 'Paisatges neuronals'

